

Η Πόλις εάλω: Η πτώση της Κωνσταντινούπολης στις 29 Μαΐου 1453

Η πτώση της Κωνσταντινούπολης στις 29 Μαΐου 1453 και η παράδοσή της στους Οθωμανούς σηματοδότησε το τέλος της βυζαντινής αυτοκρατορίας και την απαρχή τεσσάρων αιώνων σκλαβιάς και ταπείνωσης για το ελληνικό έθνος. «Πάρθεν η Πόλη, πάρθεν η Ρωμανία», όπως λέει και ένα ποντιακό δημοτικό τραγούδι. Όμως ποικίλοι παράγοντες συντέλεσαν και οδήγησαν στην Άλωση: η εξασθένηση του Βυζαντίου που ήταν διαρκώς αναγκασμένο να αντιμετωπίζει τις επιθέσεις διαφόρων λαών που διεκδικούσαν την κατοχή του, η οικονομική και στρατιωτική του κατάρπτωση, η διαμάχη των δύο Εκκλησιών, οι πολιτικές και θρησκευτικές έριδες ανάμεσα στους ενωτικούς και τους ανθενωτικούς, η ενδυνάμωση των Οθωμανών Τούρκων, η ανάληψη της ηγεσίας τους από τον νεαρό Μωάμεθ Β΄ τον Πορθητή (ήταν μόλις 21 ετών το 1453).

Οι Βυζαντινοί ήδη από το 1373 ήταν φόρου υποτελείς στο σουλτάνο. Η προέλαση των Τούρκων και τα σχέδιά τους για επέκταση της αυτοκρατορίας τους παίρνουν σάρκα και οστά τον 15ο αιώνα. Ο αρχηγός τους, ο Μωάμεθ, ιδιαίτερα ευσεβής, επίμονος, φιλοπόλεμος και σκληραγωγημένος, διέθετε πολιτικά και οργανωτικά χαρίσματα. Η κατάληψη της Πόλης του είχε γίνει έμμονη ιδέα. Το 1452 χτίζει το φρούριο Ρούμελη Χισάρ (Κάστρο της Ρούμελης) επιδιώκοντας τον έλεγχο της θαλάσσιας οδού που ένωνε την Κωνσταντινούπολη με τον Εύξεινο Πόντο, κάνοντας δύσκολο τον ανεφοδιασμό των Βυζαντινών. Παράλληλα μεταφέρει τα πλοία και τον πολυάριθμο στρατό του, τον οποίο παρέταξε απέναντι στους λιγοστούς Βυζαντινούς που υπερασπίστηκαν την πόλη τους με σθένος και αντέταξαν το φρόνημά τους στη βαρβαρική απειλή.

Η πολιορκία ξεκινάει στις 6 Απριλίου 1453. Ο ίδιος ο αυτοκράτορας, ο Κωνσταντίνος ΙΑ΄ Παλαιολόγος προσπάθησε να ενισχύσει τη Βασιλεύουσα. Μετέφερε όσο περισσότερα τρόφιμα μπορούσε και επισκεύασε τα τείχη. Αναζήτησε ακόμη και ξενική βοήθεια χωρίς όμως ουσιαστικό αποτέλεσμα. Οι Δυτικοί εγκατέλειψαν τους Βυζαντινούς στη μοίρα τους. Ο τουρκικός στρατός, πολυπληθής, ετοιμοπόλεμος, άρτια εξοπλισμένος, ενισχυμένος με το σώμα των γενιτσάρων, διέθετε ιππικό, πεζικό και πυροβολικό. Οι Οθωμανοί είχαν μαζί τους και ένα πολύ μεγάλο πυροβόλο, τη «μπομπάρδα», μήκους 8 μέτρων που εκτόξευε βλήματα 400 κιλών. Ο στόλος τους αποτελούνταν από 150 πλοία, ενώ διοικητής του ήταν ο Σουλεϊμάν Μπαλτόγλου.

Από την άλλη πλευρά, ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος είχε σχεδόν 7.000-8.000 άνδρες, ανάμεσά τους υπήρχαν και ξένοι μισθοφόροι. Οι Βυζαντινοί διέθεταν και πυροβολικό, μικρότερο όμως από το οθωμανικό. Ο στόλος τους αριθμούσε περίπου 26 πλοία. Την αρχιστρατηγία και την άμυνα της Πόλης ανέλαβε ο Γενουάτης Ιωάννης Ιουστινιάνης. Οι πιο επίλεκτες δυνάμεις μαζί με τον αυτοκράτορα ανέλαβαν την υπεράσπιση του Μεσοτείχιου, απέναντι από τον Μωάμεθ και τους στρατιώτες του.

Στις 22 Απριλίου, ο οθωμανικός στόλος βρισκόταν στον Κεράτιο κόλπο, ενώ στις 12 Μαΐου εκδηλώθηκε τουρκική επίθεση με αποτέλεσμα οι Τούρκοι να βρεθούν μπροστά στην πύλη του Αγίου Ρωμανού, όπου απωθήθηκαν από τους Βυζαντινούς.

Στις 21 Μαΐου, ο Μωάμεθ στέλνει εκπρόσωπό του στον Κωνσταντίνο, ζητώντας την παράδοση της Πόλης, υποσχόμενος ότι δε θα πειράξει τους κατοίκους και ότι θα αφήσει τον ίδιο τον αυτοκράτορα και τους ευγενείς να αποχωρήσουν. Ο Κωνσταντίνος Παλαιολόγος απάντησε: «Τὸ δὲ τὴν πόλιν σοὶ δοῦναι οὐτ' ἐμὸν ἐστὶν οὐτ' ἄλλου τῶν κατοικούντων ἐν ταύτῃ· κοινῇ γὰρ γνώμῃ πάντες αὐτοπροαιρέτως ἀποθανοῦμεν καὶ οὐ

φεισόμεθα τῆς ζωῆς ἡμῶν» (Το να σου παραδώσω όμως την πόλη ούτε σε εμένα επαφίεται ούτε σε άλλον από τους κατοίκους της · γιατί με κοινή απόφαση όλοι θα πεθάνουμε με δική μας βούληση και δεν θα υπολογίσουμε τη ζωή μας).

Ο Μωάμεθ τότε συγκάλεσε πολεμικό συμβούλιο και κατόπιν έβγαλε λόγο προς τους στρατιώτες του, ζητώντας τους θάρρος και σταθερότητα. Τόνισε ότι υπάρχουν τρεις προϋποθέσεις για έναν επιτυχή πόλεμο: η επιθυμία (για τη νίκη), η ντροπή (για την ήττα) και η υπακοή στους ηγέτες. Επίσης δήλωσε με όρκο πως ο ίδιος ήθελε μόνο τα τείχη και τα οικοδομήματα της πόλης και πως αφήνει στο στρατό του όλα τα άλλα. Υπογράμμισε πως υπάρχουν θησαυροί μέσα στα κτήρια και κυρίως στις εκκλησίες και πως θα επωφεληθούν από τον εξανδραποδισμό των κατοίκων, αφού ανάμεσά τους υπήρχαν πολλές νέες γυναίκες. Τέλος διέταξε νηστεία και προσευχή. Η επίθεση ορίστηκε για την νύχτα της 29ης Μαΐου.

Στις 24 Μαΐου, η έκλειψη σελήνης θα δημιουργήσει πανικό στους κατοίκους, θυμίζοντας την προφητεία του Μεγάλου Κωνσταντίνου, πώς η Κωνσταντινούπολη θα χαθεί όταν το φεγγάρι θα σκοτεινιάσει. Την επόμενη μέρα ακόμη ένας κακός οιωνός θα συμβεί: μια καταιγίδα θα διακόψει τη λιτανεία για τη σωτηρία των πιστών και θα γλιστρήσει η εικόνα της Παναγίας. Στις 27 Μαΐου ο αυτοκράτορας θα επιθεωρήσει το στρατό του, ενώ την επομένη θα τελεστεί στην Αγία Σοφία ακολουθία και λιτανεία ενώ ο Κωνσταντίνος επιθεωρεί τα τείχη και μιλάει στους στρατιώτες για τελευταία φορά εμψυχώνοντάς τους: «[...]Οι Τούρκοι υποστηρίζονται από όπλα, ιππικό, πυροβολικό και την αριθμητική τους υπεροχή, εμείς όμως στηριζόμεθα πρώτα στον Θεό και Σωτήρα μας και κατόπιν στα χέρια μας και στην δύναμή μας που μας έχει χαρίσει ο ίδιος ο Θεός. [...]Γνωρίσατε λοιπόν τούτο:

εάν ειλικρινά υπακούσετε σε ό,τι σας διέταξα, ελπίζω ότι, με τη βοήθεια του Θεού, θα αποφύγουμε τη δίκαιη τιμωρία Του, που κρέμεται επάνω μας. [...]Αδελφοί και συστρατιώται, παραδώσατε εις την αιωνιότητα την ελληνική φήμην, την ελληνικήν δόξαν, την ελληνικήν ελευθερίαν».

Τη νύχτα της Τρίτης 29 Μαΐου, μεταξύ 1:00 και 2:00 π.μ., εκδηλώθηκε νέα τουρκική επίθεση, όπου τραυματίστηκε σοβαρά ο Ιουστινιάνης, ενώ παράλληλα οι Τούρκοι μπήκανε στην Πόλη από την Κερκόπορτα, μία μικρή πύλη κοντά στο παλάτι, που βρέθηκε ανοικτή κάτω από αδιευκρίνιστες συνθήκες. Ο αυτοκράτορας και οι υπόλοιποι υπερασπιστές της έπεσαν νεκροί, ενώ οι κατακτητές για τρεις ημέρες λεηλατούσαν τη Βασιλεύουσα, χωρίς να σεβαστούν το παλιό μεγαλείο της. Θάνατοι, βιασμοί, λαφυραγώγηση, κάψιμο βιβλίων, βεβήλωση εκκλησιών και μοναστηριών. Πολλοί Έλληνες μορφωμένοι, λόγιοι κατέφυγαν στην Ιταλία .

Η Άλωση αποτέλεσε κορυφαίο γεγονός και ενέπνευσε πολλούς ποιητές και συγγραφείς, ενώ ο λαός έπλασε πολλά δημοτικά τραγούδια και θρήνους. Η βυζαντινή αυτοκρατορία έσβησε και στη θέση της μια νέα αυτοκρατορία, η οθωμανική αναδύθηκε. Η ίδια η Κωνσταντινούπολη, μετονομάστηκε σε Ιστανμπούλ και αποτέλεσε την πρωτεύουσα των Οθωμανών ως το 1922.

**Πρώτη δημοσίευση στο schooltime.gr: Μάιος 2017*